

- v situacích zklamání z neúspěchu (= nejprve mu ukázat pochopení pro jeho pocity, a teprve poté mu dočkat odváhu k novému pokusu),
  - při osvojení strategie učimého řešení problémů (= naučit ho definovat problém, hledat možnosti jeho řešení, zvolit jednu z nich, aplikovat ji a prověřit její účinnost),
- pak za určitou dobu (závislou na tom, kdy žáci získají dojem, že to učitel myslí vážně a nehraje žádné „strategické divadlo“) vznikne v jeho hodinách atmosféra, charakterizovaná vzájemným respektem, kooperací a dobrou náladou.

A to je stav hodný investice ve formě takového chování učitele, které zacíleně a aktivně dává žákům možnost prožívat výuku jako interakci, ze které nejde strach, ve které se cítí jistě a která jim otvírá pohled na to, co se jim daří a co se k tomu ještě mohou naučit. Za to se žáci učitelé automaticky (= nevědomě) odmění přinejmenším snížením četnosti rušivého chování.

Teze k zapamatování:

- Základním principem interakce s žákem, který se chová rušivě, je znemožnit dosažení cíle tohoto chování. K tomu je v dané situaci nutné, aby učitel:
  - rozpoznal finalitu rušivého chování,
  - přispěl k tomu, aby si ji žák uvědomil,
  - reagoval tak, aby cíle tohoto chování nebylo dosaženo,
  - profylakticky průběžně posiloval sebehodnotu žáka.
- Finalitu rušivého chování lze nejspíše odhadnout podle toho, jakou reakci vyvolá u zúčastněných a k jakému průběhu jejich další interakce vede:
  - vynuocování pozornosti vede k rozčilování, napominání, domlouvám apod.,
  - snaha určovat dění vede ke vzteku a k tendenci ukázat, kdo je tady páнем,
  - msta vede ke zlobě a k tendenci oplácet žákovi stejnou měrou (ale také ke strachu),
  - dokazování nemožnosti vede k zoufání a rezignaci.
- Šanci změnit chování žáka má učitel pouze nepřímo, tzn. teprve tehdy, když změni své vlastní chování tak, aby nekorrespondovalo s finalitou žákovy rušivého chování.

Podněty k zamýšlení a diskusi:

- Chovat se jinak znamená mnohdy ustoupit od svých zásad a hodnot, resp. změnit své očekávání a představy. Není to příliš vysoká cena za pouhou šanci, že by se žák eventuálně mohl začít chovat jinak? Co si o tom myslíte?
- Popište vybranou konfrontaci s „žákem zlobivcem“ z vlastní praxe:
  - Co udělal žák:
  - Jak jste reagoval/a Vy:
  - Jak reagoval žák na Vaši reakci:
  - Jak to všechno dopadlo:
  - Promyslete si co nejkonkrétněji, jak by bylo možné v této situaci jednat ve smyslu individuální psychologie:
  - Jak budete postupovat příště v podobné situaci:

Bylo řečeno, že důležitější, nebo snad lepší než umět poradit, je pomoci druhému v tom, aby si sám analyzoval svou situaci a vyvodil si z toho pro sebe co a jak. Právě to si odnáším, protože jsem v tomto smyslu sama pro sebe objevila možnosti jednání v situaci, která mě jako učitelku opravdově zatěžuje. A myslím si, že z zkušeností budu moci čerpat dlouho.

(účastnice workshopu v Nečtinách, květen 2002)

5. Podporující komunikace

Vzhledem k tomu, že činnost učitele je ve své podstatě především činnost aktivní při řešení problému rušivého chování zůstat pouze u úvah, jak na toto chování reagovat, když je v aktuální situaci nezbytné pokusit se o ukončení rušivého vlivu, má v učební práci svoje místo i aktivní profylaxe výskytu nápadných a zatěžujících forem chování žáků.

Odhledáje od faktu, že důsledné uplatňování individuálně psychologických reakcí samo o sobě také profylaktický vliv, je hlavním cílem výchovné práce aktivní profylaxy vývoje takových forem chování žáka, které jsou charakterizovány odvahou ke konfrontaci s vlastní nedostatečností, snahou rozvíjet vlastní potenciály v kooperaci s ostatními a ochotou nést odpovědnost za osobní podíl na zvládnání každodenního života.

Jedna z možností aktivního výchovného působení v tomto smyslu nabízí učitelé při utváření takové komunikace s žáky, která se zakládá na poznatcích a principech přizpůsobení na osobu (podle C. R. Rogerse) a obsahuje některé elementy setu komunikace (podle J. M. Smithe). Je-li zde řeč o komunikaci, není tím myšleno mluvení, domlouvání, přemlouvání či hrozby, ale zásadní způsob komunikačního chování učitelé a žáci, který velmi úzce souvisí s interakcí (= systémem vzájemných akcí a reakcí) a velmi podstatně ovlivňuje jeho zážitky, zkušenosti a subjektivní vidění sebe i světa.

Tuto formu komunikace lze nazývat „podporující komunikací“, protože se významnou měrou podílí na vzniku pozitivního sebehodnocení a autentických chování žáka.

5.1 Komunikace a potřeby dítěte

Člověk jako tvor sociální je nevyhnutelně odkázán na kontakty s druhými lidmi. hraje komunikace a interakce v životě každého jedince existenční roli – nejen že patří